

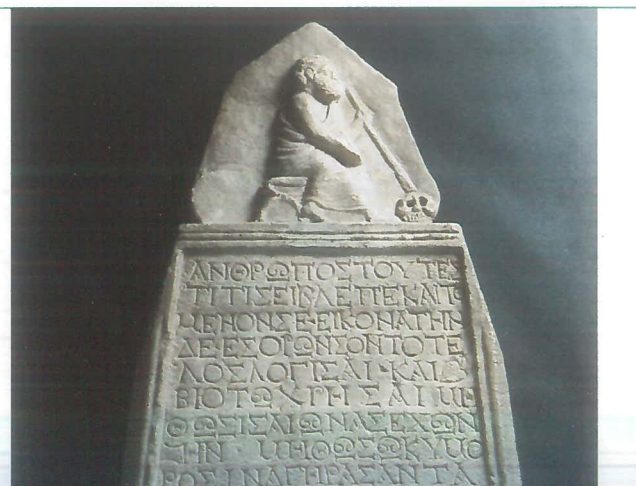
Afscheid van 'Geleerd in Utrecht'

Ria Aalders / Joop Derksen / Reina de Raat / Paul Lambers

De tentoonstelling 'Geleerd in Utrecht' wordt vervangen door een geheel nieuwe inrichting. Medewerkers van het Universiteitsmuseum zullen daar de komende maanden hard mee aan het werk zijn. Vanaf 6 november is de huidige zaal gesloten. Vanaf 7 april 2006 is de nieuwe tentoonstelling te zien waarin twee onderwerpen centraal staan: de wetenschappelijke cyclus, in vijf stappen wordt uitgelegd hoe wetenschap werkt. En in een tijdbalk zijn de hoogtepunten uit de geschiedenis van de Universiteit Utrecht vanaf de oprichting in 1636 tot nu te zien. In een volgend UniekUM gaan we uitgebreider in op deze nieuwe tentoonstelling.

Afb.2 Marmor Smyrnense
(ca. 2e eeuw na Chr.)
inv. nr: Arch 160

Veel objecten uit de huidige zaal krijgen weer een plek in de nieuwe zaal. Maar niet alles komt terug. Daarom belichten we in dit artikel prachtige objecten die geen permanente plek meer zullen krijgen, maar die onze aandacht absoluut verdienen.

De archeologische collectie

In 'Geleerd in Utrecht', staat een vitrine met een selectie uit de archeologische collectie. Hierin staan naast Grieks aardewerk en Romeinse scherven enkele gipsafgietsels, onder andere van een paardenkop van de Parthenon. Het belangrijkste stuk is wel het "Marmor Smyrnense" (afb 2), een marmeren plaat met een Griekse inscriptie en een reliëfbeelding van een filosoof. Het reliëf is afkomstig uit de omgeving van Smyrna en dateert uit de tweede eeuw na Chr. De inscriptie is een filosofisch gedicht over leven en sterven van de mens. Deze inscriptie is waarschijnlijk aangebracht bij hergebruik van de plaat, toen ook het voorwerp aan de voeten van de filosoof, oorspronkelijk een globus of theatermasker, tot doodshoofd werd omgewerkt.

Net als de bijzondere marmeren plaat, wordt ook een deel van het prachtige aardewerk voorlopig opgeborgen in het depot. Zoals de Attische hydria (waterkruik), deze is geheel zwart met uitzondering van een versiering van een goudkleurig kralensnoer om de hals, waarvan de details in reliëf zijn aangebracht. Of de zwartfigurige amfoor (afb 3) die in 1959 in scherven is aangekocht. Op de buik is een afbeelding aangebracht van twee paarden, die begeleid worden door gewapende Skythen, herkenbaar aan hun typische kleding en bewapening. In het concept van de nieuwe expositie is er geen logische plaats meer voor vitrines per discipline. Archeologie krijgt, hoewel in een andere vorm, wel een plek in de nieuwe zaal.

Nias maskers

Met de nieuwe inrichting van de Bleulandzaal zal de inhoud van de Bleulandkâst geheel in het teken van Prof. Jan Bleuland en zijn tijdgenoten komen te staan. Preparaten, onderwijsmodellen en instrumenten uit de periode 1790-1840 zullen in kast te zien zijn. Dit betekent dat de zogenaamde Nias maskers uit begin 20e eeuw (afb 1), uit de expositie verdwijnen.

De in 1907 vervaardigde maskers zijn door Dr. J.P. Kleiweg de Zwaan, antropoloog en docent aan de Universiteit van Amsterdam, gebruikt voor antropologisch onderzoek. Hij meende in dit Aziatische gelaat kenmerken te ontdekken van de oermens. In zijn artikel over zijn tocht naar Nias, een eiland ten westen van Sumatra, schrijft hij hoe lastig het was de leden van onder andere de Iraonalase, Baiha en Onozaluchu stam te overreden een gelaatsafdruk te laten maken; met het aanbieden van geschenken en zelfs met af en toe een list wist hij de mannen er toe te brengen de kwelling te doorstaan. Het gips, zo vermeldde hij, werd vanuit Nederland meegenomen in rode Verkade blikjes, omdat deze zo goed en vooral vochtvrij afsloten.

Alle gelaatsafdrucken in onze collectie, 61 in het totaal, zijn in het verleden overgenomen van het ontleedkundig laboratorium te Amsterdam. En toch, hoewel de Nias maskers niet specifiek voortgekomen zijn uit de Utrechtse wetenschap zullen we ze zeker nog bij andere gelegenheden presenteren. De huidige Bleulandzaal is nog t/m 5 februari 2006 te bezoeken.

Vergelijkend-anatomische collectie

In de tentoonstelling 'Geleerd in Utrecht' is een deel van de vroeg 19e eeuwse vergelijkend-anatomische collectie dierlijke preparaten tentoongesteld (afb 4). De verzameling bestaat uit preparaten van dieren die bewaard zijn op sterk water (een oplossing van 20% alcohol en 80% gedestilleerd water) of terpentine. Aan de hand van de preparaten leerden de studenten biologie en (dier)geneeskunde de verscheidenheid in de anatomie van een groot aantal diersoorten, van vissen, amfibieën, reptielen, vogels en zoogdieren. Veel diersoorten zijn in de collectie vertegenwoordigd, zowel inheemse als uitheemse dieren. De preparaten beslaan de gehele anatomie van dieren. Zo vinden we er bijvoorbeeld stukken vacht en huid, verschillende tongen, maar ook delen van ingewandsorganen, voortplantingsorganen en embryo's. De basis voor de verzameling was de collectie van Jan Bleuland (Hoogleraar Geneeskunde en Anatomie van 1795-1826). In de loop van de 19e eeuw is die verzameling door zijn opvolgers verder uitgebreid. Deze recentere verzameling wordt opgeslagen in het depot. De originele en oudere collectie van Bleuland zal terug te vinden zijn in de nieuwe vaste opstelling.

Afb.3 Zwartbuikige Amfoor (530-490 voor Chr.)
inv.nr: Arch 278

Afb.4 Dierlijke preparaten uit de vroeg 19e-eeuwse
vergelijkend-anatomische collectie

